በኢትዮጵያ ፌዴራላዊ ዲሞክራሲያዊ ሪፐብሊክ
የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት
ሰበር ሰሚችሎት

የሰ/መ/ቁ፡-200929

ቀን፤-30/02/2014ዓ.ም

ዳኞች፡- ብርሃኑ አመነው

ተሾመ ሽፈራው

ሀብታሙ እርቅይሁን

ብርሃኑ መንግስቱ

ነፃነት ተገኝ

አመልካች ፡- ሕዳሴ ቴሌኮም አ/ማ

ተጠሪ ፡- 1. አቶ ገዛኸኝ ለማ

2. አቶ ሕዝቂያስ ታፈሰ

መዝገቡ ተምርምሮ ተከታዩ ፍርድ ተሠጠ፡፡

ፍርድ

የሰበር አቤቱታው የቀረበው የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በሠጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሕግ ስህተት ተፈጽሞበታል በሚል ነው፡፡ የክርክሩን አመጣጥ ከስር ፍርድ ቤት የመዝገብ ግልባጭ እንደተረዳነው አመልካች የስር ከሳሽ፣ ተጠሪዎች ተከሳሾች ሆነው ተከራክረዋል፡፡ አመልካች ያቀረበው ክስ 1ኛ ተጠሪ የአመልካች የሽያጭ ሠራተኛ ሆነው ሲሰሩ በውስጥ ኦዲት በሚደረግበት ጊዜ ብር 204,250.00 በጉድለት ስለተገኘ ገንዘቡን እንዲከፍሉ፤ 2ኛ ተጠሪም የ1ኛ ተጠሪ ዋስና ተያዥ በመሆናቸው እስከ 100,000.00 በአንድነትና ነጠላ ኃላፊነት እንዲከፍሉ የሚል ነው፡፡ 1ኛ ተጠሪ የሠጡት መልስ ገቢና ወጪውን ያልለየ፣ ከመቼ እስከመቼ የተደረገ ኦዲት ስለመሆኑ ግልጽ አይደለም፡፡ በውጭ ኦዲተር ኦዲት ይደረግልኝ ብለዋል፡፡ 2ኛ ተጠሪ በበኩላቸው ጉድለት የለም፣ ዋስ የሆንኩት 1ኛ ተጠሪ የመስመር ሠራተኛ እያለ ነው፤ ልጠየቅ አይገባም በማለት ተከራክረዋል፡፡

የፌዴራል መጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 58351 ግራቀኙን አከራክሮና በተፈቀደለት የሂሳብ ባለሙያ ድጋሜ ኦዲቱ እንዲሰራ በማድረግ ክስ የቀረበበትን ገንዘብ 1ኛ ተጠሪ እንዲከፍሉና 2ኛ ተጠሪ እስከ ብር 100,000.00 ድረስ በአንድነት እንዲከፍሉ ወስኗል፡፡ ተጠሪዎች ለፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረቡትን ይግባኝ ተቀብሎ በድጋሜ ኦዲቱ እንዲሰራ ካዘዘ በኋላ 1ኛ ተጠሪ ብር 204,250.00 ገንዘብ ማጉደላቸውን የቀረበው ማስረጃ ያሳያል፡፡ ነገር ግን ይህንኑ ገንዘብ 1ኛ ተጠሪ ባቀረቡት GSM Mobile Prepaid Card certificate ገቢ ስለመሆኑ ማስረጃ ያቀረቡ ቢሆንም በትክክል ገንዘቡ ገቢ ስለመሆኑ የሚረጋገጠው ቅጽ 7 (ውስጣዊ ደረሰኝ) ያላቀረቡ መሆኑን በመግለጽ ኦዲት የሰራው ተቋም ገልጿል፡፡ 1ኛ ተጠሪ ገንዘቡ ገቢ ስለመሆኑ ቅጽ 7 ደረሰኝ ከአመልካች ተቋም ማግኘታቸውን በመግለጽ በተጨማሪ ማስረጃነት እንዲያያዝላቸው የጠየቁ ሲሆን አመልካች አዲስ ማስረጃ ሊያያዝ አይገባም፤ ይያያዝ ቢባል እንኳን የሽያጭ ገንዘቡ ወደባንክ ገቢ ከሆነው ስሊፕ ጋር ያልቀረበ በመሆኑ ፍርድ ቤቱን ለማሳሳት የቀረበ ነው ሲል አስተያየቱን አቅርቧል፡፡ የቀረበው ማስረጃ የአመልካች ማሕተም ያረፈበት፣ የአመልካች ሠነድ አለመሆኑ ያልተካደ በመሆኑና ማስረጃው ትክክለኛ ፍትሕ ለመስጠት የሚያግዝ በመሆኑ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 345 መሠረት ፍርድ ቤቱ ተቀብሎ በማያያዝ በጉድለት ተገኘ የተባለው ብር 204,250.00 ለአመልካች በቅጽ 7 (የውስጥ ደረሰኝ) ገቢ የተደረገ ስለመሆኑ ስለተረጋገጠ 1ኛ ተጠሪ ያጎደሉት ገንዘብ የለም በማለት የሥር ፍርድ ቤትን ውሳኔ በመሻር ክሱን ውድቅ አድርጓል፡፡ የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የአመልካችን የይግባኝ አቤቱታ ባለመቀበል ሠርዟል፡፡

ይህ የሰበር አቤቱታ የቀረበው በዚህ ውሳኔ ነው፡፡ የአመልካች የሰበር አቤቱታ ይዘትም የገንዘብ ጉድለቱ በኦዲት ምርመራ ተረጋግጧል፡፡ ከሥነ-ሥዓት ውጭ አዲስ ማስረጃ መቀበሉ ተገቢ አይደለም፡፡ ማስረጃው የገቢ ሠነድ ማስረጃ አይደለም፡፡ የውስጥ ደረሰኝ አይደለም፤ ቢሆን እንኳን ከባንክ ስሊፕ ጋር ያልቀረበ ስለሆነ ውጤት ሊኖረው አይችልም የሚል ሲሆን የሰበር አጣሪ ችሎት ጉዳዩን ተመልክቶ ማስረጃው የተያያዘበት አግባብነትና ማስረጃው ገንዘብ ገቢ ማድረጋቸውን የሚያሳይ መሆን አለመሆኑን ለመመርመር ተጠሪዎች መልስ እንዲያቀርብ በማዘዙ ተጠሪዎች ያቀረቡት መልስ የቅጽ 7 ሰነድ ከሥራ ተሰናብቼ ስለነበር ማግኘት ባለመቻሌ ያልቀረበ ሲሆን በኋላ ግን 1ኛ ተጠሪ የአመልካች ኃላፊን አስፈቅዶ ሠነዶችን ፈትሾ ያገኘው ነው፡፡ ሠነዱ የገቢ ደረሰኝ ሲሆን የገቢ ደረሰኝ አለመሆኑ በሥር ፍርድ ቤት ያልተካደ ነው፡፡ ማስረጃው ተመዝኖ የተሰጠው ውሳኔ ሊፀና ይገባል ብለዋል፡፡

የክርክሩ ሂደት በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም ይግበኝ ሰሚ ፍርድ ቤቱ የክርክር አመራር ተገቢ መሆን አለመሆኑን እና የማስረጃ ምዘና መርህን መሠረት አድርጎ መወሰን አለመወሰኑን? በጭብጥነት በመያዝ መዝገቡን መርምረናል፡፡

እንደመረመርነው አመልካች ያቀረበው ክስ 1ኛ ተጠሪ የአመልካች የሽያጭ ሠራተኛ ሆነው ሲሰሩ በውስጥ ኦዲት በሚደረግበት ጊዜ ብር 204,250.00 በጉድለት ስለተገኘ ገንዘቡን እንዲከፍሉ፤ 2ኛ ተጠሪም የ1ኛ ተጠሪ ዋስና ተያዥ በመሆናቸው እስከ 100,000.00 በአንድነትና ነጠላ ኃላፊነት እንዲከፍሉ የሚል ሲሆን

ተጠሪዎች በበኩላቸው ገንዘቡ አልጎደለም፤ የኦዲት አሰራሩ ተገቢነት የለውም፣ ድጋሜ ኦዲት ይደረግልን ለክሱ ልንጠየቅ አይገባም በማለት ተከራክረዋል። ፍርድ ቤት የቀረበለትን የፍትሐ ብሔር ክርክር ጉዳዩን ለማስረዳት በሕግ ተቀባይነት ባለውና ለጉዳዩ አግባብነት ባለው ማስረጃ በማረጋገጥ ማን የተሻለ እንዳስረዳ የመወሰን ኃላፊነት አለበት። ክርክርን ለማስረዳት ማስረጃ የሚቀርብበት ሥርዓት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 223 መሠረት የሰው ማስረጃ ዝርዝር እና በፅጁ የሚገኝ የፅሁፍ ማስረጃን የሚቀርብበት ሲሆን በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ህ/ቁ. 145 መሰረት ደግሞ በተከራካሪ ፅጅ የሌሉ ወይም ለማቅረብ ከፍተኛ ወጭ የሚጠይቁ ማስረጃዎች በፍርድ ቤት እገዛ የሚቀርቡበት ነው። የሠነድ ማስረጃ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 137 መሠረት ክሱ እስከሚሰማበት ጊዜ ድረስ ማቅረብ የሚቻል ሲሆን በእነዚህ ሂደቶች ማስረጃው ያልቀረበው ተከራካሪው ባለማወቁ ወይም አዲስ የተገኘ ማስረጃ ከሆነ ደግሞ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 256 አግባብ ማስረጃው እንዲቀርብ ለፍርድ ቤት ጥያቄ ሊቀርብ ይችላል። በዚህ አግባብ ማስረጃ እንዲቀርብ የሚጠየቀው ውሳኔ ከመሰጠቱ በፊት ሊሆን ይገባል። ውሳኔ ከተሰጠ በኋላ በይግባኝ ደረጃ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 327(3) እና 345 መሠረት በልዩ ሁኔታ ማስረጃ የሚስተናገድበት ሥርዓትም ተዘርግቷል።

ተጠሪ ክሱን ለማስረዳት የኦዲት ውጤት ያቀረበ ሲሆን ፍርድ ቤት የማስረጃውን ትክክለኛነት ማጣራት ከፈለገ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 264 በተሠጠው ስልጣንና ኃላፊነት ድጋሜ ኦዲት እንዲሰራ በማዘዝ ክርክሩን መወሰን ይችላል። በዚህም አግባብ ይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት የኦዲት ሥራው በድጋሜ እንዲከናወን አዟል። የቀረበው የኦዲት ውጤት 1ኛ ተጠሪ የገንዘብ ጉድለት ያለባቸው መሆኑን ያሳያል። ነገር ግን ይህንኑ ገንዘብ 1ኛ ተጠሪ ባቀረቡት GSM Mobile Prepaid Card certificate ገቢ ስለመሆኑ ማስረጃ ያቀረቡ ቢሆንም በትክክል ገንዘቡ ገቢ ስለመሆኑ የሚረጋገጠው ቅጽ 7 (ውስጣዊ ደረሰኝ) ያላቀረቡ መሆኑን ኦዲት የሰራው ተቋም መግለጹ ተከትሎ 1ኛ ተጠሪ ገንዘቡ ገቢ ስለመሆኑ ቅጽ 7 ደረሰኝ ከአመልካች ተቋም ማግኘታቸውን በመጥቀስ በተጨማሪ ማስረጃነት እንዲያያዝላቸው የጠየቁ ሲሆን ፍርድ ቤቱ አመልካች ክርክር እንዲያቀርብበት ካደረገ በኋላ የቀረበው ማስረጃ የአመልካች ማሕተም ያረፈበት፣ የአመልካች ሠነድ አለመሆኑ ያልተካደ በመሆኑና ማስረጃው ትክክለኛ ፍትሕ ለመስጠት የሚያግዝ በመሆኑ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 345 መሠረት ተቀብሎ በማያያዝ በጉድለት ተገኘ የተባለው ብር 204,250.00 ለአመልካች በቅጽ 7 (የውስጥ ደረሰኝ) ገቢ የተደረገ ስለመሆኑ ስለተረጋገጠ 1ኛ ተጠሪ ያጎደሉት ገንዘብ የለም ሲል ድምዳሜ ላይ ደርሷል። የፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 345(1)(ለ) እና 327(3) ላይ ይግባኝ ሰሚ ፍር ቤት ትክክለኛ ፍትሕ ለመስጠት የሚረዳ ተጨማሪ ማስረጃ ማያያዝ የሚችል ስለመሆኑ የተመለከተ ሲሆን የሥር ፍርድ ቤትም በዚህ ድንጋጌ ማዕቀፍ ማስረጃውን በመቀበሉ የፈጸመው የሥነ-ሥርዓት ሕግ ጥሰት የለም ብለናል።

ለቀረበው ክስ የግራቀኙን ማስረጃ ፍርድ ቤቱ ከተቀበለ በኋላ በፍትሐ ብሔር ክርክር የምንከተለው የማስረዳት ደረጃ ከሁለቱ ወገን የተሻለ ያስረዳው ማን ነው (preponderance of evidence) የሚለውን በመመርመር እና የማስረጃ ተገቢነት፣ የማስረጃው ተቀባይነትን ደንቦችን መከተል እና ለማስረጃው የሚሰጠውን ክብደት (weight of evidence) በመለየት የመወሰን ኃላፊነት ማስረጃ ለመስማትና ለመመዘን ኃላፊነት ያለባቸው ፍርድ ቤቶች ዋና ተግባር ነው። የፌደራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት

በኢፌዲሪ ሕገ-መንግሥት አንቀጽ 80(3) በመጨረሻ ውሳኔ ላይ በተፈጸመ መሠረታዊ የሕግ ስህተት እንጂ ማስረጃው ተመዝኖ የተደረሠበትን የፍሬ ነገር ድምዳሜ ላይ እንዲመለከት ሥልጣን አልተሠጠውም፡፡ የሥር ከፍተኛ ፍርድ ቤት ግራቀኙ ያቀረቡትን ማስረጃ መዝኖ 1ኛ ተጠሪ ገንዘብ ስለማጉደላቸው አልተረጋገጠም በሚል የደረሰበት የፍሬ ነገር ድምዳሜና በፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የጸናው ውሳኔ ላይ የተፈጸመ የማስረጃ ምዘና መርሕ ስህተት ያልተገኘበት ስለሆነ የተፈጸመ መሠረታዊ የሕግ ስህተት የለም ብለናል፡፡

ውሳኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመዝገብ ቁጥር 193074 ጥቅምት 16 ቀን 2013 ዓ/ም እና የፌዴራል ከፍተኛ ፍርድ ቤት በመዝገብ ቁጥር 14397 ጥቅምት 14 ቀን 2012 የሠጡት ውሳኔ በፍብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ. 348(1) መሰረት ፀንቷል፡፡

2. በዚህ ችሎት ለወጣ ወጭና ኪሣራ ግራቀኙ የየራሳቸውን ይቻሉ ብለናል፡፡

ትዕዛዝ

- የውሳኔው ግልባጭ ለስር ፍርድ ቤቶች ይተላለፍ፡፡
- መዝገቡ ተዘግቷል ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ፡፡

የማይነበብ አምስት ዳኞች ፊርማ አለበት፡፡

ሄ/መ